

Nr 299

Av herr **Munktell m. fl.**, om inrättande vid Uppsala universitet av en personlig professur i allmän och jämförande etnografi för docenten Sture Lagercrantz.

(Lika lydande med motion nr 219 i Första kammaren)

Uppsala universitet har sedan 1956 bland sina anslagsäskanden uppfört en professur i allmän och jämförande etnografi med docenten Sture Lagercrantz såsom förste innehavare. Kanslern för rikets universitet har tillstyrkt professurens inrättande, men proposition i ärendet har icke framlagts för riksdagen. Lagercrantz innehar för närvarande en tjänst som biträdande lärare, men när hans förordnande den 31 december 1961 utgår kan han enligt gällande bestämmelser icke erhålla förlängt förordnande å nämnda tjänst. Om han icke beredes en fastare ställning vid universitetet nödgas han övergå i utländsk tjänst eller nedlägga sin med stor framgång bedrivna vetenskapliga verksamhet för att söka sin utkomst på annat område. För att närmare klarlägga situationen vilja vi anföra följande.

Sedan Lagercrantz, som är född 1910, år 1944 förordnats till docent i allmän och jämförande etnografi vid Uppsala universitet har regelbunden undervisning meddelats i detta vid universitetet dittills icke företrädda ämne. Genom beslut den 2 mars 1951 föreskrev Kungl. Maj:t, att ämnet skulle vara examensämne inom filosofiska fakulteten så länge Lagercrantz vore villig och oförhindrad att förrätta examination i ämnet. Redan från år 1948 hade emellertid ämnet efter dispens i varje särskilt fall medtagits i examen.

År 1953 hemställde humanistiska sektionen och större konsistoriet, att en preceptorsbefattning måtte inrättas i ämnet, varvid professorerna H. S. Nyberg, D. Strömbäck, T. Säve-Söderbergh och Å. Campbell framhöllo i huvudsak följande.

Antalet examinander i berörda ämne för filosofie kandidatexamen och filosofisk ämbetsexamen har år 1952 uppgått till 39, av vilka fyra erhållit högsta betyg. Under tiden för meddelande av undervisning i Uppsala i ämnet har två doktorsavhandlingar ventilerats, av vilka den ena lett till docentur. Två doktorsavhandlingar föreligger för närvarande färdiga. Två licentiatavhandlingar är under utarbetande. Den allmänna och jämförande etnografien har under docenten Lagercrantz' ledning vunnit en allt större betydelse vid universitetet icke blott som självständig vetenskap utan även som stödvetenskap åt religionshistorien och som ett värdefullt komplement till folkloristiken och den sociologiska vetenskapen. Ämnet, som nu är väl inarbetat i Uppsala, har emellertid icke företrädesrätt till en e. o. docentbefattning. Lagercrantz innehar nu en av sektionens »fria» docentbefattningar; tiden för hans innehav av densamma utgår vid slutet av år 1953 och kan icke förnyas. Om universitetet icke kan bereda honom en fastare anställning efter denna tid, kan det med visshet icke vidare påräkna hans arbetskraft

och måste sålunda se sig nödsakat att avvisa de studenter, som redan påbörjat sina studier i ämnet.

Kanslern anförde med anledning härav följande.

För egen del får jag i förevarande sammanhang erinra om att professorn och föreståndaren för statens etnografiska museum K. G. Lindblom för närvarande tjänstgör som lärare i allmän och jämförande etnografi vid Stockholms högskola mot ett årligt arvode av 2 400 kronor. Lindblom avgår emellertid med pension den 1 juli 1954. Huru undervisningen och examinationen i berörda ämne därefter skall ordnas vid högskolan är oklart. Vederbörande myndigheter vid högskolan har för nästa budgetår för ändamålet hemställt om anvisande av ett särskilt kursanslag av 5 000 kronor.

Icke minst till följd av nyssnämnda förhållanden synes mig i och för sig starka skäl tala för att den begärda preceptorsbefattningen i Uppsala kommer till stånd. Med hänsyn emellertid till nu rådande ekonomiska läge anser jag mig likväl böra ifrågasätta, att härmed får något anstå och att i stället såsom ett provisorium inrättas en biträdande lärarbefattning. Genom en dylik anordning skulle Lagercrantz alltjämt kunna knytas till universitetet och undervisningen och examinationen i allmän och jämförande etnografi upprätthållas på sätt hittills ägt rum. Jag hemställer alltså om inrättandet från och med nästa budgetår av sistnämnda tjänst.

Från och med budgetåret 1954/55 inrättades därefter den tjänst som biträdande lärare i allmän och jämförande etnografi som alltsedan dess innehafts av Lagercrantz.

Under hans ledning har ett stort antal studenter studerat ämnet, och Lagercrantz har, ehuru han icke haft säte och stämma i fakulteten, i verkligheten utfört alla en professors åligganden.

Sedan 1948 har nedanstående antal personer undergått tentamen i ämnet allmän och jämförande etnografi, nämligen:

Ett betyg (B eller Ba):	232
Två betyg (AB eller a):	9
Tre betyg (A):	30
Licentiatbetyg:	8
Disputation:	7
Summa	<u>286</u>

För närvarande finnas ej mindre än tre doktorander, 12 licentiander och ett 60-tal studerande för lägre betyg. Det ständigt stegrande intresset för etnografien måste i viss mån tillskrivas ämnets centrala betydelse för all modern samhällsforskning. Härutöver är ämnet en förmedlande länk mellan de moderna samhällsvetenskaperna och de humanistiska vetenskaperna. Det är vidare av största betydelse, att etnografien är den vetenskap som framför andra bidrager till att utforska den kulturella bakgrund, varur de många nya afrikanska och asiatiska staterna framvuxit. En ingående kännedom om dessa staters historia, kultur, ekonomiska och sociala förhållanden baserad på etnografisk grundforskning är en oundgänglig förutsättning för det industriella och kulturella samarbete som just nu eftersträvas. Rent

ekonomiskt sett kan etnografien vidare få stor betydelse för vår utrikes-handel och visa vägen till nya hittills oprövade marknader. Det må i detta sammanhang framhållas att etnografien redan i många fall varit vägledande för vår exportindustri, t. ex. i fråga om föremålets formgivning, marknads-analys m. m. I klar insikt härom har man även i de flesta europeiska och utomeuropeiska länder ställt allt större medel till etnografiens förfogande, inte minst har Sovjetunionen och USA gått i spetsen härvidlag.

Sina och andras forskningsresultat har Lagercrantz i stort utsträckning publicerat i den av honom grundade publikationsserien *Studia Ethnographica Upsalienses*, av vilken 16 band hittills utkommit och tre äro under tryckning. Den publiceringsverksamhet som här pågått under Lagercrantz' ledning torde ha få motstycken.

Lagercrantz' mycket omfattande vetenskapliga produktion har vid olika tillfällen bedömts av tillkallade sakkunniga, som t. ex. de kända afrikanis-terna Hermann Baumann, Vinigi Grottanelli och Martin Gusinde, vilka givit den de amplaste vitsord. Så t. ex. har Lagercrantz bedömts vara den främsta kännaren av neger-Afrikas etnografi över huvud taget.

Med den utveckling ämnet tagit vid universitetet är det i hög grad påkallat att nu giva det en fast ställning bland historisk-filosofiska sektionens ämnen. Denna ståndpunkt har också universitetsutredningen intagit i sitt be-tänkande V (se SOU 1958: 32, sid. 94):

Den av utredningen föreslagna likställigheten mellan olika universitet och högskolor innebär inte, att utredningen anser att varje ämne eller spe-cialitet måste vara företrätt vid varje universitet. En viss differentiering och specialisering av mera exklusiva ämnen är, enligt utredningens mening, önskvärd. Men då ett ämne av denna speciella typ — såsom fallet är t. ex. beträffande allmän och jämförande etnografi vid Uppsala universitet — är ett självständigt ämne med en omfattande undervisning på högstadiet och då det inte kan föreligga någon tvekan om dess framtid inom den aka-demiska organisationen, bör det enligt utredningens mening även represen-teras av en professur.

Sedan den biträdande lärartjänst som Lagercrantz innehar inrättades har denna kategori lärartjänster fått en delvis ny karaktär, och det är, såsom ovan nämnts, enligt gällande bestämmelser icke möjligt att, när Lagercrantz' förordnande den 31 december 1961 utgår, ytterligare förlänga förordnandet. Lagercrantz skulle sålunda bli tvungen lämna denna tjänst och ledningen för det ämne, vars förste företrädare han varit under snart två årtionden.

Under hänvisning till vad som ovan anförts hemställa vi,

att riksdagen måtte besluta om inrättande vid universitetet i Uppsala av en personlig professur i allmän och jämförande etnografi för docenten Ruben Sture Lagercrantz från och med den 1 juli 1961.

Stockholm den 25 januari 1961

Henrik Munktell

Erik Tobé

Erik Grebäck

S. G. W. Wahlund

John Lundberg